

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2016/12/gyertyanfy-andras-knausz-imre-konyve-a-tortenelemtanitas-celjairol-07-03-08/>

Gyertyánfy András

Knausz Imre könyve a történelemtanítás céljairól

A múlt kútjának tükre. A történelemtanítás céljairól. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2015. 79 p.

"A történelemtanítás jelentős részben az ember sokféleségéről szól, ezért kiemelten alkalmas a másság elfogadásának, a toleranciának, a más kultúrák és életformák elismerésének a gyakoroltatására. Mindez úgy is fogalmazható, hogy egyfajta nyitottság kialakítása a cél, amely nem csak eltűri a másként gondolkodó embert, hanem meg is érti..."

„Tanár: Nos, milyen bajaik voltak a matrózoknak? (Körbenéz, és a jelentkező Manuelt szólítja fel.) Manuel: Hát, messze voltak az otthonuktól, és nem tudtak levelet írni. Kicsit úgy, mint én, amikor a nyári táborban vagyok. Nem szoktam írni. Eleinte magányos vagyok, de... Tanár: (Némiképp zavartan és bosszúsan) Nem igazán erre gondoltam. Például sokat betegeskedtek-e? Tudja-e valaki?” (Részlet a munka 66. oldaláról – a tanóra témája Kolumbusz utazása)

A múlt kútjának tükre történelemtanári hivatásunk alighanem legfontosabb kérdéseiről szól. Fő mondanivalója az az alapvető, mégis gyakran elfedett igazság, hogy a (történelem)tanításban a tananyag és a tanuló egyformán fontosak. Ebből következik az, amit a szerző a bevezetőben ki is mond: a tanítás céljairól (ezekből fakadóan pedig tartalmáról és módszereiről) nagyrészt a tanárnak, osztálytermi szinten kell döntenie (8. l.) Rólunk szól tehát a történet. A közérthető és lényegre törő, ezért könnyen olvasható és rövid szöveg a Magyar Elektronikus Könyvtárban is hozzáférhető.¹

Az első fejezetek azt elemzik, mit kínál a történelem a tanítás számára. Egyik ilyen az egységes nemzeti kultúra megteremtése, melynek kapcsán Knausz hangsúlyozza, hogy az nem csak a mindenkori hatalom, hanem ellenzékének érdeke is, mivel a rendszerkritikai gondolatok is ennek a közös műveltségnek a nyelvén fogalmazódnak meg (14. l.). A magyar társadalomban lévő erős nézetkülönbségekre utalva megfogalmazza, hogyan járulhatna hozzá a történelemtanítás egymás megértéséhez, a párbeszéd alapjainak megerősítéséhez (16–17. l.). A harmadik fejezet arra hívja fel a figyelmet, hogy a történelem nem csak a jelen tanítómestere (igazolása?), hanem annak ellenpontja (a megváltoztatására irányuló erőfeszítések kiindulópontja) is lehet. Aligha véletlen ennek az új szempontnak a kiemelése ma, amikor jelenünket egyre inkább válságkorszakként értelmezzük beteljesedés helyett.

A képességfejlesztésről és a struktúrákról szóló fejezetek a tanulóról szólnak, vagyis azzal, ami bennük történik a tanítás során. Üdvözlendő, hogy a szerző az előbbieket kapcsán nem csak a történelmi gondolkodás fogalmába sorolt intellektuális képességekről ír, hanem a képzelőerőről, az empátiáról és az értékekkel való azonosulásról is.

Számomra legizgalmasabbak a mélységelvű tanításról és a fókuszálásról szóló fejezetek, amelyek a történelem és a tanuló – a „kínálati” és „felhasználói” oldal –

Gyertyánfy András: Knausz Imre könyve a történelemtanítás céljairól

találkozásának lehetőségeit elemzik.² A fókusz új fogalom a történelemtanításról szóló szakirodalomban. Knausz azt nevezi fókusznak, amiért a tanár valamit tanít, ami egy tananyaggal kapcsolatosan a tanár mondanivalója. Ha ez hiányzik, a tananyag értelmetlenné válik a tanuló számára (60–61. l.)

Ami ezután következik, az sok tekintetben ellentmond a történelemtanításról szóló legtöbb mai tanügyi dokumentumnak és szakcikknek. A szerző divatos munkaformák, eszközök és módszerek helyett a tanárt és a tanulót, illetve kettejük személyes kapcsolatát állítja a középpontba. Bemutatja, hogyan választotta szét a technicista felfogás az oktatást és a nevelést, és számúzte ez utóbbi területére a személyesség, hitelesség követelményét. Knausz viszont ez utóbbiakban látja a történelemoktatás sikerének sine qua non-ját, ami ma forradalmi újdonság és egyben visszatérés a fél évszázaddal ezelőtti felfogáshoz. (62–63. l.) Gondolatait így lehet összefoglalni: a történelemtanítás a tanár személyiségének feltárása és a történelemtanításról szóló saját nézőpontjának felkínálása olyan tanulóknak, akiknek a személyiségét, vágyait, gondjait, gondolatait a tanár ismeri, elfogadja, és tevékenységét ezekhez igazítja. A fókusz, azaz a mondanivaló ilyen módon való megtalálásának útjait a szerző egy-egy, a nagy földrajzi felfedezésekről, a tatárjárásról és Szent Erzsébet életéről szóló órarészlettel, illetve elemzéssel hozza egészen a gyakorló tanár közelébe.

A múlt kútjának tükre olyan gondolatok gyűjteménye, amelyek, azt hiszem, sokunkban bujkálnak. Jó, hogy Knausz Imre kimondja, és elméletileg megalapozza őket.

JEGYZETEK

¹ <http://www.mek.oszk.hu/15500/15519/index.phtml> (Utolsó megtekintés: 2016. október 27.)

² A kettős felosztás forrása MAYER, Ulrich – GAUTSCHI, Peter – BERNHARDT, Markus: Themenbestimmung im Geschichtsunterricht der Sekundarstufen című tanulmánya. In: BARRICELLI, Michele – LÜCKE, Martin (Hrsg.): *Handbuch Praxis des Geschichtsunterrichts*. Wochenschau, Schwalbach, 2012. Bd 1, 378–404.